

Iudicium duplex: stanovisko pléna Ústavního soudu

25.9.2023 - Kamila Abbasi | Ústavní soud ČR

Plénium Ústavního soudu (soudce zpravodaj Vojtěch Šimíček) přijalo na návrh III. senátu stanovisko, kterým se odchýlilo od právního názoru vysloveného v nálezech sp. zn. I. ÚS 1441/11 ze dne 22. 9. 2011 a sp. zn. III. ÚS 186/20 ze dne 10. 6. 2020.

Plénium Ústavního soudu se zabývalo otázkou náhrady nákladů řízení v řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví. Stanoviskem sjednotilo dosavadní nejednotnou judikaturu mezi jednotlivými senáty Ústavního soudu.

Ústavní soud zdůraznil, že sjednocování výkladu podústavního práva v oblasti občanského soudního řízení náleží primárně Nejvyššímu soudu. Dovolání do výroku odvolacího soudu o nákladech řízení je však nepřipustné, a tato otázka se tak z povahy věci před Nejvyšší soud nedostane. Problematika nákladů také výrazně zasahuje do vlastnického práva účastníka, kterému je náhrada uložena. S ohledem na hodnotu předmětu řízení (nemovité věci) se přitom při nákladovém rozhodování často jedná o vysoké částky. Rozkolísanost rozhodovací praxe některých obecných soudů navíc zapříčinila vlastní nejednotná náleзовá judikatura Ústavního soudu. Proto Ústavní soud přistoupil k přijetí sjednocovacího stanoviska.

Při rozhodování o nákladech řízení platí v civilním řízení sporném dvě základní pravidla: prvním je pravidlo úspěchu ve věci (§ 142 o. s. ř.), druhým je pravidlo procesního zavinění na zastavení řízení (§ 146 odst. 2 o. s. ř.). Na obě uvedená pravidla se může vztáhnout moderační právo soudu (§ 150 o. s. ř.), které umožňuje ve výjimečných případech účastníku, kterému vzniklo právo na náhradu nákladů řízení, tuto náhradu nepřiznat. Postup podle § 150 o. s. ř. však musí být výjimečný.

Řízení s povahou *iudicii duplicis*, o kterém rozhodoval v tomto případě Ústavní soud, může být zahájeno k návrhu kteréhokoli z budoucích účastníků a všichni účastníci jsou vzájemně v postavení odpovídajícím procesní pozici žalobce i žalovaného současně, nehledě na to, kdo žalobu podal. Takzvaný „spor“ o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví může být zahájen na základě žaloby kteréhokoli spoluvlastníka, který se cítí být ve spoluvlastnictví nespokojen a nechce v něm setrvat. Míra úspěšnosti jednotlivých účastníků řízení o vypořádání spoluvlastnictví je proto z majetkového hlediska srovnatelná, protože v tomto řízení objektivně není „vítěze“ ani „poraženého“. Poměrování úspěšnosti účastníků řízení o vypořádání zrušeného spoluvlastnictví podle kritérií „klasického“ sporného řízení je tedy nepřiléhavé a neodpovídá jeho ústavněprávním, hmotněprávním ani procesním specifikům.

Pro rozhodování o nákladech tohoto typu řízení je proto nejvhodnějším přiměřený postup podle § 142 odst. 2 o. s. ř. Obecné soudy by tak měly posoudit úspěch každého z účastníků zásadně jako částečný a vyslovit, že žádný z nich nemá na náhradu nákladů právo. V odůvodněných (a spíše výjimečných) případech pak lze některému z účastníků přiznat právo na náhradu nákladů podle § 142 odst. 3 o. s. ř., neboť způsob vypořádání spoluvlastnictví závisí na úvaze soudu. Zvláštními okolnostmi konkrétního případu může být např. obstrukční chování některého ze spoluvlastníků, nezáměr o konstruktivní vyřešení věci nebo šikanózní výkon práva. Šikanózním jednáním však není sama o sobě okolnost, že některý ze spoluvlastníků navrhuje přikázání spoluvlastněného majetku do svého výlučného vlastnictví. Lze rovněž přihlídnout k tomu, že se účastníci ohledně předmětu řízení alespoň částečně shodli, jaký byl procesní postup a stanoviska jednotlivých účastníků v průběhu

řízení či jaké bylo jejich jednání před zahájením řízení při snaze o zrušení spoluvlastnictví dohodou.

V případě řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví proto platí obecné pravidlo, podle kterého každý z účastníků nese své náklady řízení a není povinen hradit náklady jiného účastníka, ledaže by pro to byly dány zvláštní důvody, které obecný soud odůvodní konkrétními okolnostmi rozhodované věci. Závěry ve stanovisku obsažené se přiměřeně vztahují i na právní institut oddělení ze spoluvlastnictví.

Právní věty stanoviska:

V řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, majícím povahu *iudicii duplicis*, není-li žaloba zamítnuta, zpravidla nelze určit, který účastník měl ve věci plný úspěch (§ 142 odst. 1 o. s. ř.). Je proto obecným východiskem pro rozhodování o nákladech řízení souladným s ochranou vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 a práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, aby žádný z účastníků neměl právo na náhradu nákladů řízení vůči jinému účastníku, ledaže by pro to byly dány zvláštní důvody.

<https://www.usoud.cz/aktualne/iudicium-duplex-stanovisko-plena-ustavniho-soudu>